
СОЦІАЛЬНА ТА ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

УДК 347.43

С. М. Мазур

магістрант

Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

І. О. Кульчій

кандидат наук із державного управління,

доцент кафедри державного управління і права

Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І УЧАСНИКІВ АТО

У статті визначене поняття соціального захисту військовослужбовців, яке міститься у ст. 1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їхніх сімей» [1]. Відображений перелік соціальних пільг військовослужбовців і учасників АТО. Сформульовано низку проблем, які потребують доопрацювання й нагального вирішення. Визначені ключові напрями діяльності органів державної влади стосовно вдосконалення державної політики соціального захисту військовослужбовців і учасників АТО.

Ключові слова: соціальний захист, військовослужбовці, учасники АТО, пільги, психологічна допомога, гарантії захисту, реабілітація.

Постановка проблеми. Із 2014 р. на території України для вирішення військового конфлікту було залучено велику кількість військовослужбовців Збройних Сил України та військових за призовом під час мобілізації.

Результатом спроб вирішення надзвичайної ситуації на Сході нашої країни стали фізичні та психологічні травми військовослужбовців, які, безперечно, впливають на можливість бійців соціалізуватися в мирному суспільстві після їх повернення із зони проведення антитерористичної операції.

Багато демобілізованих бійців психологічно нездатні самостійно повернутися до мирного життя та включитися до системи соціальних зв'язків. Тому виникла важлива проблема спеціалізованого надання

соціальної та психологічної допомоги. Застосування такої реабілітації сприяє відновленню втрачених або порушених психічних можливостей і здоров'я військовослужбовців [5].

Питання соціального забезпечення військовослужбовців, отримання ними пільг і різного роду гарантій від держави також є проблемами, що потребують обговорення та прийняття відповідних рішень. Головними проблемами у сфері соціального забезпечення військовослужбовців залишаються якість відповідних соціальних гарантій і їхня доступність для військовослужбовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До недавніх подій питання військової служби та захисту цікавило лише самих військовослужбовців, громадськість вважала підтримку вітчизняної армії справою факультативною. Але з по-

явою держави-агресора постало питання відновлення обороноздатності країни та впровадження нових соціальних пільг для військовослужбовців і учасників АТО.

Варто констатувати, що нині ґрунтовні праці наукового характеру щодо питання надання соціальних гарантій військовослужбовцям і учасникам АТО практично відсутні.

Соціальний захист військовослужбовців і учасників АТО – це дуже важлива проблема системи обороноздатності української держави. Вітчизняні науковці, експерти (В. Горбулін, О. Власюк, О. Більовський та інші) різнобічно обґрунтовують проблему соціального захисту військовослужбовців і учасників АТО [4]. Складність цієї проблеми та недостатній розвиток системи соціального захисту військовослужбовців і учасників АТО засвідчують актуальність наукових досліджень і необхідність пошуку сучасних підходів до вирішення важливих і стратегічних питань.

Мета статті полягає в проведенні аналізу державної політики соціального захисту військовослужбовців і учасників АТО, окресленні сучасного стану та проблем у реалізації, а також у визначенні основних напрямків удосконалення цієї політики задля покращення умов надання соціальних пільг, медичного та психологічного обслуговування.

Виклад основного матеріалу. На рівні держави для військовослужбовців і учасників АТО, а також членів їхніх родин запроваджено низку пільг і соціальних гарантій. Для посилення соціального захисту військовослужбовців здійснюються дії щодо надання додаткових соціальних гарантій саме на місцевому рівні.

Стаття 1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей» визначає, що соціальний захист військовослужбовців – це діяльність держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їхньої службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на за-

безпечення їх у разі повної, часткової чи тимчасової втрати працездатності, утрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [1].

Одним із найважливіших факторів успішного виконання військовослужбовцями Збройних Сил України завдань за призначенням, зокрема в ході антитерористичної операції на Сході України, є належний рівень соціальних гарантій військовослужбовців і членів їхніх сімей.

Соціальні пільги, які надає статус учасника бойових дій, мають такі переваги:

- бійцям зберігається заробітна плата на колишньому місці роботи;
 - якщо військовослужбовець не може отримувати грошове забезпечення за місцем проходження служби, гроші виплачують членам його сім'ї;
 - 75-відсоткова знижка квартирної плати та вартості комунальних послуг;
 - бійці із зони АТО мають право на призначення дострокової пенсії військовослужбовців за віком (для чоловіків із 55 років, для жінок – з 50 років);
 - безкоштовний проїзд усіма видами міського транспорту, безкоштовний проїзд один раз на два роки залізничним, водним, повітряним або міжміським транспортом;
 - бійці, які дістали поранення, забезпечуються жилплощею впродовж 2 років із дня взяття на квартирний облік;
 - щорічна разова грошова допомога до 5 травня;
 - поранені бійці мають право на безкоштовну медичну допомогу у військово-медичних закладах;
 - діти загиблих військовослужбовців поза конкурсом приймаються до ВНЗ і навчаються безкоштовно;
 - членам сімей померлих військовослужбовців виплачується пенсія в розмірі 70% грошового забезпечення загиблого;
 - надається допомога в проведенні поховання й компенсування матеріальних витрат на ритуальні послуги та спорудження надгробків у розмірі 500 гривень [6].
- Звичайно, упровадження політики соціального захисту військовослужбовців і учасників АТО є досить довгим процесом, адже система має працювати ідеально

й задовольняти всіх, хто цього потребує. Можна виділити низку проблем, які потребують доопрацювання і якнайшвидшого вирішення.

1. Відсутність ефективного механізму вирішення житлових проблем військовослужбовців – учасників АТО.

Рис. 1. Стан забезпечення житлом військовослужбовців, членів їхніх сімей у 2014–2016 рр.

Побудована автором на основі [3]

Рис. 2. Структура пацієнтів військово-медичної служби у 2016 р.

Побудована автором на основі [3]

Рис. 3. Кількість осіб, які пройшли лікування в центрах медичної реабілітації та санаторного лікування Міністерства оборони у 2016 р.

Побудована автором на основі [3]

Статтею 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та їхніх сімей» встановлене забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жила приміщення [1]. Проблема полягає в тому, що не всі військовослужбовці мають змогу отримати в належні строки житло чи земельну ділянку, які передбачені для них законом, і ядром цієї проблеми є недофінансування цього сектора та затяжна процедура оформлення такого житла.

Звичайно, ситуація вирішується, і перші позитивні зрушення вже проявили себе в 2015 р., оскільки з державного бюджету було виділено 1140,5 млн грн на будівництво та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил України. У 2016 р. для будівництва або придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил України надійшло 715,1 млн грн. Крім того, було здійснено виплату грошової компенсації за жила приміщення, що його мали отримати, 404 сім'ям у сумі 154,2 млн грн. [3]. Розподіл 1101 квартири для військовослужбовців Збройних Сил України й осіб, звільнених із військової служби в запас, здійснювався так: 725 квартир – у новобудовах; 150 квартир поточного вивільнення; 226 квартир, виключених із переліку службового житла Міністерства оборони та наданих для постійного проживання [3].

За 2016 р. стан забезпечення житлом військовослужбовців і учасників АТО значно покращився, оскільки 1505 сімей отримали своє житло, але ця цифра могла бути й більшою (рис. 1) [3].

Статистичні дані говорять про позитивну динаміку житлового забезпечення сімей військовослужбовців і учасників АТО, але сама процедура отримання цього житла бажає кращого, адже вона є досить тривалою й обтяжливою.

2. Необхідність удосконалення процедури надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і оновлення медичного обладнання.

Наразі проблема вдосконалення військово-медичних закладів стоїть в Україні як ніколи гостро, оскільки велика кіль-

кість поранених бійців потребує швидкої та професійної медичної допомоги. Україна вперше перебуває у військових діях з агресором, тому досвіду військової медицини в нас не було, але протягом усього періоду антитерористичної операції військові лікарі здобули хороший досвід у лікуванні й оперуванні пацієнтів із бойовими пораненнями.

Першочергову увагу потрібно звернути на оновлення медичного обладнання, яке є необхідним для надання швидкої невідкладної медичної допомоги військовослужбовцям і бійцям АТО. Україна повинна мати в своєму реєстрі всі необхідні медичні препарати й обладнання, яке б дало змогу проводити лікування в Україні, а не звертатися за допомогою до закордонних спеціалістів. Потрібно реалізувати політику залучення закордонного досвіду в методику лікування хворих. Це призведе до підвищення професійної компетенції й покращить стан здоров'я всього населення України.

Станом на 2016 р. стаціонарне лікування пройшли понад 167 тис. осіб. На лікування за кордон було направлено 119 військовослужбовців. Протезування потребувало 69 військовослужбовців, із них отримали протези 23 особи. Медико-психологічною реабілітацією було охоплено понад 31 тис. осіб, фізичну реабілітацію отримало 7,8 тис. осіб [3].

У закладах охорони здоров'я на медичному забезпеченні знаходиться близько 1,2 млн осіб, із яких військовослужбовців – 250 тис.; пенсіонерів Міністерства оборони – 330 тис.; членів сімей військовослужбовців – пенсіонерів Міністерства оборони – 585 тис.; працівників Збройних Сил, які працюють у шкідливих умовах – 47 тис. (рис. 2) [3].

3. Запровадження заходів для полегшення адаптації військовослужбовців – учасників АТО до повсякденного життя.

Ця проблема потребує негайного вирішення, оскільки санаторно-курортних закладів, що покликані здійснювати реабілітацію військовослужбовців і учасників АТО, досить мало. Тому потрібно здійснювати розроблення й запровадження відповідних бюджетних програм, розширювати державні та недержавні заклади реабі-

літації, залучати міжнародні організації, здобувати закордонний досвід і організувати професійні кадри – психологів і реабілітологів, які будуть на високому рівні виконувати свою роботу.

За державні кошти надаються послуги протезування й ортезування виробами підвищеної функціональності за технологіями, які відсутні в Україні. Постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 518 було надане доручення Міністерству закордонних справ України сприяти Державній службі у справах ветеранів війни й учасників антитерористичної операції та Українському науково-дослідному інституту протезування, протезобудування та відновлення працездатності в налагодженні контактів із провідними закордонними підприємствами, установами й організаціями, що надаватимуть спеціалізовану допомогу з протезування й ортезування виробами підвищеної функціональності за технологіями виготовлення, які відсутні в Україні [2]. Але для нас є важливим сприяння розвитку таких технологій у нашій країні.

У державному бюджеті України станом на квітень 2015 р. були передбачені кошти на забезпечення військовослужбовців і учасників АТО санаторно-курортним лікуванням, а також на заходи щодо психологічної реабілітації [3].

На обліку Міністерства оборони України знаходилися чотири санаторно-курортні заклади на 1400 ліжок. Уже в 2016 р. було створено Центральний військовий санаторій «Приморський», який розташований у місті Приморськ Запорізької області, на 200 ліжок [3].

Висновки і пропозиції. Політика соціального захисту військовослужбовців і учасників АТО з кожним роком стає все міцнішою та досконалішою, але працювати ще є над чим. У цьому контексті можна визначити ключові напрямки діяльності органів державної влади стосовно вдосконалення державної політики соціального захисту військовослужбовців і учасників АТО. До них віднесені такі: налагодження ефективного та дієвого механізму дотримання прав військовослужбовців і учасників АТО на отримання житлової площі чи земельної ділянки; побудова ефективної

моделі грошового забезпечення військовослужбовців; удосконалення процедури надання медичної допомоги у військово-медичних закладах; оновлення медичного обладнання у військово-медичних закладах; набуття закордонного досвіду в лікуванні та реабілітації військовослужбовців і учасників АТО; створення системи психологічної та фізіологічної реабілітації; забезпечення санаторно-курортним лікуванням.

Список використаної літератури:

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їхніх сімей : Закон України від 20 лютого 1991 р. № 2011-XII // Відом. Верховної Ради України. – 1992. – № 15.
2. Деякі питання протезування й ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення й утратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок : постанова КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : search.ligazakon.ua.
3. Біла книга – 2016. Збройні Сили України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mil.gov.ua.
4. Кравченко М. Основні проблеми соціального захисту учасників АТО / М. Кравченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : aspects.org.ua.
5. Пам'ятка щодо соціальної адаптації демобілізованих учасників антитерористичної операції (АТО) та їхніх сімей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dszn-zoda.gov.ua.
6. Соціальний захист військовослужбовців. Довідковий матеріал із питань соціального захисту військовослужбовців Збройних Сил України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mil.gov.ua.

Кульчий І. А., Мазур С. М. Совершенствование государственной политики в сфере социальной защиты военнослужащих и участников АТО

В статье определено понятие социальной защиты военнослужащих, которое указано в ст. 1 Закона Украины «О социальной и правовой защите военнослужащих и членов их семей» [1]. Отображен перечень социальных льгот военнослужащих и участников АТО. Сформулирован ряд проблем, требующих доработки и неотложного решения. Определены ключевые направления деятельности органов государственной власти по совершенствованию государственной политики социальной защиты военнослужащих и участников АТО.

Ключевые слова: *социальная защита, военнослужащие, участники АТО, льготы, психологическая помощь, гарантии защиты, реабилитация.*

Kulchiy I., Mazur S. Delivery of the holding politicians in the spherical social security of servicemen that the participants of ATU

The article defines the concept of social protection of servicemen, which is specified in Article 1 of the Law of Ukraine "On social and legal protection of servicemen and members of their families" [1]. The list of social benefits of servicemen and ATU participants is displayed. A number of problems have been formulated that require improvement and an urgent solution. The key directions of activity of state authorities regarding the improvement of the state policy of social protection of servicemen and ATU participants were determined.

Key words: *social protection, military personnel, ATU participants, benefits, psychological assistance, protection guarantees, rehabilitation.*